

قیمت و مسئولیت‌های ناشی از آن

مؤلفان:

دکتر امیرمحمد صیقلیان

(استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد)

ابوالفضل سلیمیان

(دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد)

بهار ۱۳۹۳

سرشناسه	:	صدیقیان، امیرمحمد، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	قیمومیت و مسئولیت‌های ناشی از آن / مؤلفان امیرمحمد صدیقیان، ابوالفضل سلیمیان.
مشخصات نشر	:	یزد: اندیشمندان یزد، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۱۹-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۵۳-۱۵۶.
موضوع	:	قیمومیت
موضوع	:	مسئولیت (حقوق)
موضوع	:	قانون مدنی -- ایران
شناسه افزوده	:	سلیمیان، ابوالفضل، ۱۳۶۶ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۳ ق ۴ ص / ۸۳۹ KMH
رده بندی دیویی	:	۵۵ / ۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۴۳۶۴۰

قیمومیت و مسئولیت‌های ناشی از آن

دکتر امیرمحمد صدیقیان - ابوالفضل سلیمیان

انتشارات اندیشمندان یزد

نظارت چاپ: سید محمد موسوی

صفحه آرا: اسماعیل ابراهیمی

طراحی جلد: حمیدرضا عظیمی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۱۹-۴

مرکز پخش: یزد - خیابان فرخی - پاساژ ۱۱۰ - طبقه همکف - انتشارات اندیشمندان یزد

۰۳۵۱۶۲۶۹۳۳۰ - ۰۹۱۳۳۵۶۶۶۷۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶	مقدمه
بخش اول: موضوع شناسی	
۹	قیمومیت
۱۱	فصل اول: مفهیم و کلیات
۱۲	مبحث اول: مفهوم قیم و قیمومیت
۱۲	بند اول: تعریف لغوی قیم
۱۳	بند دوم: تعریف اصطلاحی
۱۴	بند سوم: تشکیلات اداره سرپرست صغار و محجورین
۱۵	مبحث دوم - شرایط و اوصاف قیم
۱۵	بند اول: شرایط (اوصاف مثبت)
۱۵	الف) اهلیت استیفاء (بلوغ و رشد)
۱۵	ب) اسلام
۱۵	ج) توانایی
۱۶	د) امانت
۱۶	بند دوم: موانع (اوصاف منفی)
۱۶	الف) سابقه مجرمانه
۱۷	ب) محکومیت به ورشکستگی
۱۷	ج) اشتها به فساد
۱۷	د) ورود در دعوای له یا علیه محجور
۱۸	ه) قبول سمت قیمومیت از طرف زن شوهردار
۱۹	بند سوم: تعیین شخص حقوقی به عنوان قیم
۲۱	بند چهارم: قیمومیت طفل نامشروع
۲۲	بند پنجم: تفاوت قیمومیت با فرزند خواندگی
۲۵	مبحث سوم - موارد نصب قیم و مبنای فقهی آن
۲۵	بند اول: موارد نصب قیم
۲۵	الف) موارد نصب قیم دائمی
۲۶	ب) موارد نصب قیم موقت
۲۸	ج) موارد نصب قیم اتفاقی
۳۰	بند دوم: مبنای فقهی نصب قیم و موارد ثبوت آن
۳۱	بند سوم: مقررات ویژه اقلیت‌ها در نصب قیم
۳۲	بند چهارم: تفاوت سرپرستی و قیمومیت
۳۳	مبحث چهارم - دادگاه صالح برای نصب قیم و صدور حکم حجر

۳۳	بند اول: دادگاه صالح برای نصب قیم
۳۳	بند دوم: دادگاه صالح برای صدور حکم حجر
۳۵	مبحث پنجم - اشخاص تحت قیمومیت (مولی علیه)
۳۵	بند اول: صغیر
۳۶	بند دوم: سفیه و غیر رشید
۳۷	بند سوم: مجنون (دائمی و ادواری)
۳۸	مبحث ششم - اقدامات لازم برای حفظ حقوق محجور
۳۸	بند اول: ابطال حکم قیمومیت
۳۸	بند دوم: تعدیل قیم
۳۹	بند سوم: اجرت احوال قیم
۴۰	بند چهارم: اخذ زمین از قیم
۴۱	بند پنجم: اجرت قهر
۴۳	مبحث هفتم - رابطه قیمومیت
۴۳	بند اول: رابطه قیمومیت با اموال
۴۴	بند دوم: رابطه قیمومیت با حضرات
۴۵	فصل دوم: تفاوت وظایف، اختیارات و قهری قیم
۴۶	مبحث اول - تفاوت اختیارات ولی قهری و قیم در اداره امور مالی مولی علیه
۴۶	بند اول: فروش اموال غیرمنقول و رهن آن
۵۰	بند دوم: اخذ وام برای محجور
۵۱	بند سوم: صلح دعاوی
۵۳	بند چهارم: معامله با خود
۵۴	بند پنجم: تراضی در تقسیم
۵۵	بند ششم: هبه غیر معوض
۵۶	بند هفتم: وصیت
۵۷	بند هشتم: وقف
۵۸	مبحث دوم - تفاوت اختیارات ولی قهری و قیم در اداره امور غیر مالی مولی علیه
۵۸	بند اول: نکاح محجورین
۵۹	الف) نکاح مجنون
۶۰	ب) نکاح سفیه
۶۲	بند دوم: طلاق محجورین
۶۲	الف) طلاق صغیر
۶۳	ب) طلاق سفیه
۶۳	ج) طلاق مجنون
۶۴	بند سوم: تعیین وصی
۶۶	مبحث سوم - محدودیت ولی قهری و قیم و تفاوت آن
۶۶	بند اول: محدودیت های قانونی
۶۷	بند دوم: محدودیت های قضایی

۶۸	مبحث چهارم - وظایف و اقدامات دیگر قیم
۶۸	بند اول: اقرار محجور
۷۰	بند دوم: امور سجلی
۷۱	بند سوم: امور ثبتی
۷۳	بند چهارم: قصاص و دیه
۷۵	بند پنجم: طرفیت دعاوی و اقامه دعوی
۷۵	الف) وظیفه قیم در امور مدنی
۷۶	ب) وظیفه قیم در امور کیفری
۷۸	فصل ششم: وظایف و اختیارات قیم در کشورهای اروپایی
۷۹	مبحث اول: قیمومیت در حقوق فرانسه
۷۹	بند اول: قیم قیمومیت
۸۰	بند دوم: انواع قیم حقوق فرانسه
۸۰	۱- قیم وصایتی (تاری)
۸۰	۲- قیم قانونی
۸۱	۳- قیم انتخابی
۸۱	۴- قیم قضایی
۸۱	بند سوم: وظایف قیم در آغاز قیمومیت
۸۲	بند چهارم: وظایف قیم در جریان قیمومیت
۸۲	۱- مواظبت شخص صغیر
۸۲	۲- اداره اموال
۸۲	۳- بهره‌برداری از وجوه زائد بر احتیاج محجور
۸۲	۴- خریداری اموال
۸۳	۵- تسلیم صورتحساب
۸۳	بند پنجم: وظایف قیم در پایان قیمومیت
۸۳	بند ششم: اختیارات قیم با اجازه شورای خانواده
۸۴	بند هفتم: اعمال ممنوع قیم
۸۴	۱- هبه اموال صغیر
۸۴	۲- قرارداد ارجاع دآوری
۸۴	۳- خرید مال صغیر
۸۵	۴- قبول انتقال حقی که کسی بر صغیر دارد
۸۵	۵- ضمان
۸۵	۶- اعمال تجارتي
۸۶	مبحث دوم - قیمومیت در حقوق انگلستان
۸۸	مبحث سوم - قیمومیت در حقوق آلمان، سوئیس، ایتالیا

بخش دوم: مسئولیت و شرایط و آثار آن

۹۰	فصل اول: مفهوم حقوقی مسئولیت
۹۱	مبحث اول - مفهوم مسئولیت

۹۱	بند اول: معنی لغوی مسئولیت
۹۱	بند دوم: معنی اصطلاحی مسئولیت
۹۲	بند سوم: مفهوم مسئولیت کیفری
۹۳	بند چهارم: مفهوم مسئولیت مدنی
۹۵	مبحث دوم- مسئولیت قیم و اقسام آن
۹۸	بند اول: مسئولیت مدنی قیم
۹۹	بند دوم: مسئولیت کیفری قیم
۱۰۱	مبحث سوم- ماهیت مسئولیت قیم
۱۰۲	مبحث چهارم- مبنای تقصیر در مسئولیت قیم
۱۰۴	مبحث پنجم- حد دقیق مصرح در قانون نسبت به مسئولیت قیم
۱۰۴	بند اول: تخلف در تنظیم صورت دارایی محجور
۱۰۵	بند دوم: تخلف در تنظیم بدهی بناد و اشیاء قیمتی و نقدینه محجور
۱۰۶	بند سوم: تبیین وجوه زیان بر احوال محجور
۱۰۷	بند چهارم: تصرف قیم در پناه محجوریت خود
۱۰۷	بند پنجم: اعمال قیم برخلاف مصلحت اعلیٰ
۱۰۹	مبحث ششم- شرایط عمومی تحقق مسئولیت قیم
۱۰۹	بند اول: ورود ضرر
۱۱۰	الف) مفهوم ضرر
۱۱۰	۱- ضرر مادی
۱۱۰	۲- ضرر معنوی
۱۱۱	ب) شرایط زیان قابل مطالبه
۱۱۱	۱- مسلم بودن ضرر
۱۱۱	۲- ضرر باید مستقیم باشد
۱۱۱	۳- ضرر باید جبران نشده باشد
۱۱۲	بند دوم: فعل زیانبار
۱۱۲	بند سوم: رابطه سببیت
۱۱۴	مبحث هفتم- شرایط اختصاصی تحقق مسئولیت قیم
۱۱۴	بند اول: تقصیر قیم
۱۱۴	الف) تقصیر در تکلیف مراقبت
۱۱۵	ب) تقصیر در تربیت
۱۱۶	ج) تقصیر در اجرای تعهدهای مولی علیه
۱۱۷	د) دعوی ورود زیان به اشخاص ثالث
۱۱۹	بند دوم: تقصیر طفل
۱۲۰	بند سوم: مؤثر بودن شرط اقامت مشترک
۱۲۲	مبحث هشتم- مسئولیت تضامنی چند قیم
۱۲۴	مبحث نهم- مقایسه مسئولیت ولی قهری و قیم و تفاوت آن
۱۲۴	بند اول: مسئولیت مدنی ولی قهری و قیم و تفاوت هر یک

۱۲۵	بند دوم: مسئولیت کیفری ولی قهری و قیم
۱۲۷	مبحث دهم - مسئولیت مقام قضایی رسیدگی کننده به امر قیمومیت
۱۲۷	بند اول: ضمانت اجرای وظایف دادستان
۱۲۸	بند دوم: ضمانت اجرای وظایف قاضی محکمه
۱۲۹	بند سوم: مسئولیت ناظر یا ناظران در امور قیمومیت
۱۳۰	مبحث یازدهم - ضمانت اجرای قواعد قیمومیت در حقوق فرانسه
۱۳۰	بند اول: مجازات ارکان قیمومیت
۱۳۰	(الف) مجازات‌های مقرر علیه قیم
۱۳۱	(ب) مجازات‌های مقرر علیه ناظر
۱۳۲	(ج) مجازات‌های مقرر علیه اعضای شورای خانواده
۱۳۲	(د) مجازات‌های مقرر علیه قاضی قیمومیت - مسئولیت دولت
۱۳۳	بند دوم: اعمال نادرست و غیره
۱۳۳	(الف) اعمال نادرست و غیره
۱۳۳	(ب) بطلان تصمیمات برای خانواده به دلیل عدم رعایت تشریفات قانونی اخذ شده
۱۳۴	(ج) اعمال نادرست صغیر
۱۳۵	فصل دوم: پایان قیمومیت
۱۳۶	مبحث اول - خاتمه قیمومیت به دلیل زوال سبب حجر
۱۳۷	مبحث دوم - خاتمه قیمومیت به دلیل زوال سبب قیم
۱۳۷	بند اول: زوال سمت قیم به دلیل عزل
۱۳۸	بند دوم: تغییر وضعیت نماینده قضایی (قیم)
۱۳۹	بند سوم: استعفاء قیم
۱۴۰	مبحث سوم - مسائل فرعی مربوط به عزل قیم
۱۴۰	بند اول: دادگاه صالح برای عزل
۱۴۰	بند دوم: درخواست عزل قیم از دادگاه
۱۴۱	بند سوم: نحوه دادرسی در چگونگی عزل قیم
۱۴۱	بند چهارم: ادامه وظیفه حفاظت
۱۴۲	جمع بندی
۱۴۵	فهرست منابع

با استعانت از خداوند متعال توفیقی حاصل گردید تا مسائل مربوط به قیمومیت و مسئولیت‌ها ناشی از آن در کتاب حاضر آورده شود. یکی از معضلات مهمی که امروزه در محاکم دادگاه‌های خانواده مشاهده می‌شود موضوع قیمومیت است. اگرچه قانونگذار وضعیت آن را روشن نموده است اما عملاً مشکلاتی وجود دارد که در این کتاب به آن خواهیم پرداخت. علاوه بر این بررسی موضوع قیمومیت در شیوه‌های دادرسی و احقاق حق و صدور رأی در دادگاه‌ها مؤثر بوده است. حقوق این موضوع می‌تواند در پاسخگویی به نیازهای امور حسبی کشور نیز مؤثر باشد. همان‌طور که می‌دانیم خانواده یک پدیده و نهاد اجتماعی است که اساس پیدایش آن دفاع از منافع و مصالح خصوصی و شخصی افراد است. زیرا نهادهای سیاسی و اجتماعی از آن جهت که عموماً به منافع کلی افراد جامعه توجه دارند قادر به تأمین و تضمین منافع خصوصی افراد نمی‌باشند. در این خصوص افرادی وجود دارند که از اداره مستقیم در امور مالی و غیرمالی خود به دلائلی منع شده‌اند. این ممکن است صغیر، جنون یا سفه باشد که در پی آن ضعف قوه دماغی و نقص در قوه تشخیص و تمیز در افراد را به دنبال دارد و با توجه به اینکه بعضاً این افراد ممکن است دارای سرمایه‌های کلان و اموال زیادی باشند که به علت بعضی از شرایط عنوان شده در بالا، اگر به حال خود رها شوند مستقماً در اموال خود دخل و تصرف نمایند ممکن است علاوه بر ضرر و زیان به خود و عدم رعایت مصلحت شخصی، مصالح و نظم اقتصادی موجود در جامعه را نیز بر هم زنند بنابراین مصلحت فاعل و اجتماعی این افراد که محجورین نامیده می‌شوند ایجاب می‌کند که معاملات حقوقی و تصرفات آنان تحت نظم و کنترل افرادی که دارای اهلیت کامل بوده قرار گیرد. یکی از این افراد قیم است که قانونگذار بعد از ولایت و وصایت و حضانت، برای سرپرستی و حمایت از محجورین اندیشیده است. سمت قیمومیت از طرف دادگاه و با نظارت دادگاه به شخصی که شایسته آن است اعطاء می‌گردد. در خصوص اهمیت قیمومیت و دانستن شرایط قیم روایتی را نقل می‌کنیم: شخصی به نام عبدالحمید بن سالم از طرف قاضی به عنوان قیم اموال صغیری منصوب شده بود. شخصی از دوستان امام باقر (ع) از حضرت در رابطه با قیمومیت عبدالحمید پرسید و حضرت پاسخ فرمود: «إِذَا كَانَ الْقِيَمُ بِهِ مِثْلَكَ وَ مِثْلَ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ سَالِمٍ فَلَا بَأْسَ» یعنی اگر قیم که برای

اداره اموال محجورین نصب می‌شود مثل تو و عبدالحمید باشد مانعی ندارد. با عنایت به این روایت، استنباط می‌شود افرادی که مورد اطمینان و امین هستند باید برای قیمومیت انتخاب شوند و هر زمان که در اثر تعدی و تفریط صفت امانت قیم زائل گردد و یا در اداره اموال مولی علیه مرتکب تقصیری شود از لحظه ارتکاب تقصیر، ید امانی او تبدیل به ید ضمانی می‌شود و از آن پس امین فرض نمی‌شود، بلکه مسئولیت او به مانند غاصب است و بر طبق ماده ۳۱۵ قانون مدنی مسئول جبران ضرر و زیان وارده می‌باشد. بنابراین وقتی که قیم با اذن دادگاه و یا به موجب قانون دارای اختیاراتی برای اداره اموال مولی علیه می‌باشد وظایف و تکالیفی که در این خصوص بر عهده دارد، بدیهی است که اگر در انجام وظایف خود سستی، تعلل و یا حتی تفریط در حفظ مال مولی علیه نماید مسئول جبران ضرر و خسارتی است که از نقصان یا تلف آن حاصل شده اگرچه نقصان یا تلف مستند به تفریط یا تعدی نباشد. البته مقصود از تعدی و تفریط در اینجا این است که قیم در حفظ مال به طور متعارف و معمول اقدام نکرده باشد، تشخیص وقوع تقصیر با دادگاه است و دادگاه برای احراز تقصیر باید رفتار انسانی متعارف در موقعیت قیم را با رفتار قرار دهد. مثلاً اگر قیم چوپانی را که مورد اطمینان وی است برای نگهداری و چرانیدن وسایل مولی علیه استخدام کند ولی در تشخیص اشتباه کرده و نتیجه معکوس بدهد و آن چوپان را به گوسفندان تعدی و تفریط نماید چون قیم تقصیر نکرده مسئول نیست، اما در اینجا قیم باید خسارات را از مباشر تعدی و تفریط مطالبه نماید. در عین حال اگر مولی علیه مدعی شد که قیم تقصیر کرده است و نتواند ثابت کند چون قیم امین است قول امین به اینکه به مباشر اعتماد داشته است مصدق خواهد بود. بنابراین ید قیم بر اموال محجور، ید امانی است و فقط در مواردی مسئولیت زیان‌های وارده به اموال محجور را بر عهده دارد که مرتکب تقصیری شده باشد لذا اگر در مرتکب تقصیر به محجور، خسارتی وارد شود مطابق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۰۴ ملزم به جبران خسارت می‌شود. علاوه بر این لازمه تحقق مسئولیت قیم برای اطفال و غیره یا جنون، تعهد مراقبت، تربیت و نگهداری محجور نیز می‌باشد و وی در نتیجه کوتاهی و سیر در انجام این وظیفه مسئول اعمال زیانبار افراد تحت ولایت خود خواهد بود. همچنین گذشته از مسئولیت مدنی، قیم با تحقق شرایطی از نظر کیفری نیز مسئول قلمداد می‌شود.

امیر محمد صدیق‌یان - ابا الفضل سلیمیان

اسفند ۱۳۹۲